

Подальший розвиток стандартів серії ISO 45000

Віталій Цопа,
д-р техн. наук, МБА,
професор МІМ-Київ,
викладач, консультант
і аудитор зі стандартів ISO
9001, ISO 14001, ISO 45001,
ISO 50001 та серії ISO 31000

Технічний комітет ISO/TC 283 розробляє нові стандарти серії ISO 45000 «Управління охороною здоров'я та безпекою праці»¹ – настанови щодо дистанційної роботи, жіночого здоров'я на робочому місці, а також ризиків, пов'язаних зі зміною клімату.

Мета статті – актуалізувати розвиток стандартів серії ISO 45000 «Управління охороною здоров'я та безпекою праці» технічного комітету ISO/TC 283 Міжнародної організації зі стандартизації (ISO).

Технічний комітет ISO/TC 283 є головним органом, що відповідає за розроблення, публікацію та постійний перегляд стандартів серії ISO 45000 (рис. 1) у сфері управління охороною здоров'я та безпекою праці (далі – **ОЗіБП**). Його діяльність спрямована на допомогу організаціям у всьому світі в поліпшенні захисту життя та здоров'я працівників.

Технічний комітет ISO/TC 283 розробляє та публікує **стандарти ISO у сфері управління охороною здоров'я та безпекою праці** й тим самим:

Вручення групі технічного комітету ISO/TC 283 нагороди ISO Excellence Award імені Лоуренса Д. Айхера

committee.iso.org

▶ допомагає організаціям у всьому світі поліпшити управління ОЗіБП для кращого захисту життя і здоров'я працівників;

▶ пропагує переваги системного підходу до управління ОЗіБП;

▶ отримує зворотний зв'язок і вдосконалює управління ОЗіБП через перегляд стандартів;

▶ узгоджує та розглядає нові стандарти для поліпшення та розширення розуміння управління ОЗіБП.

У табл. 1 вказано опубліковані чинні стандарти технічного комітету ISO/TC 283 та їх українські аналоги – ДСТУ. Базовим стандартом є ISO 45001:2018 *Occupational health and safety management systems – Requirements with guidance for use* (Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 45001:2018, IDT).

ISO 45001:2018²

ISO 45001:2018 визначає **ВИМОГИ до системи управління ОЗіБП та**

Рис. 1. Серія стандартів ISO 45000 «Управління охороною здоров'я та безпекою праці»

¹ Стаття В. Цопи, Н. Судді «Розвиток стандартів серії ISO 45000», журнал «Охорона праці» № 1/2025, с. 4.

² Стаття В. Цопи «ISO 45001:2018 в Україні», журнал «Охорона праці» № 8/2018, с. 4.

Таблиця 1

Опубліковані (чинні) стандарти комітету ISO/TC 283

№ з/п	Чинний стандарт ISO/ДСТУ	Назва стандарту ISO
1	ISO 45001:2018	Occupational health and safety management systems – Requirements with guidance for use
	ДСТУ ISO 45001:2019	Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування (ISO 45001:2018, IDT)
2	ISO 45001:2018/ Amd 1:2024	Occupational health and safety management systems – Requirements with guidance for use – Amendment 1: Climate action changes
	ДСТУ ISO – немає	Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування. Правка 1. Дії щодо кліматичних змін
3	ISO 45002:2023	Occupational health and safety management systems – General guidelines for the implementation of ISO 45001:2018
	ДСТУ – немає	Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Загальні настанови щодо впровадження ISO 45001:2018
4	ISO 45003:2021	Occupational health and safety management – Psychological health and safety at work – Guidelines for managing psychosocial risks
	ДСТУ – немає	Управління охороною здоров'я та безпекою праці. Психологічне здоров'я та безпека на роботі. Настави щодо керування психосоціальними ризиками
5	ISO 45004:2024	Occupational health and safety management – Guidelines on performance evaluation
	ДСТУ – немає	Управління охороною здоров'я та безпекою праці. Настави щодо оцінювання показників діяльності у сфері ОЗіБП
6	ISO/PAS 45005:2020	Occupational health and safety management – General guidelines for safe working during the COVID-19 pandemic
	ДСТУ – немає	Управління охороною здоров'я та безпекою праці. Загальні настанови щодо безпечної роботи під час пандемії COVID-19
7	ISO 45006:2023	Occupational health and safety management – Guidelines for organizations on preventing, controlling and managing infectious diseases
	ДСТУ – немає	Управління охороною здоров'я та безпекою праці. Настави для організацій щодо запобігання, контролю та управління інфекційними захворюваннями

надає настанови щодо її використання, щоб організації могли забезпечити безпечні та здорові робочі місця через запобігання виробничим травмам і захворюванням, а також через активне поліпшення показників ОЗіБП.

Цей стандарт застосовується до будь-якої організації незалежно від її розміру, типу та діяльності. Він застосовується до ризиків охорони праці, що перебувають під контролем організації, з урахуванням таких чинників, як контекст, у якому працює організація, а також потреби й очікування її працівників та інших зацікавлених

сторін. ISO 45001:2018 не встановлює конкретних критеріїв результативності дієвості ОЗіБП, а також **не є нормативним щодо проектування системи управління**. Він дає змогу організації інтегрувати інші аспекти ОЗіБП, такі як добробут/благополуччя працівників. Документ не стосується таких питань, як безпека продукції, пошкодження майна або вплив на навколишнє середовище, крім ризиків для працівників та інших зацікавлених сторін.

Стандарт ISO 45001:2018 **може бути використаний повністю або частково для систематичного поліпшення системи управління ОЗіБП**. Однак заяви про відповідність цьому документу не приймаються, якщо всі його вимоги не впроваджені в систему управління та не виконуються без винятків.

ISO 45001:2018/Amd 1:2024

Згідно з правкою ISO 45001:2018/Amd 1:2024 **до стандарту ISO 45001:2018 було додано:**

– речення в кінці пп. 4.1: «Організація повинна визначити, чи є зміна клімату актуальною проблемою»;

– примітку в кінці пп. 4.2: «Відповідні зацікавлені сторони можуть мати вимоги, пов'язані зі зміною клімату».

ISO 45002:2023

ISO 45002:2023 містить **настанови щодо створення, впровадження, підтримки та постійного поліпшення системи управління ОЗіБП**, що може допомогти організаціям відповідати вимогам стандарту ISO 45001:2018. Хоча рекомендації, наведені в ISO 45002:2023, відповідають моделі системи управління ОЗіБП ISO 45001:2018, вони не мають на меті надати тлумачення вимог ISO 45001. Використання терміна «повинен» у цьому документі не послаблює жодної з вимог ISO 45001:2018 і не додає нових вимог.

Для більшості пунктів 45002:2023 **наведено реальні приклади** того, як різні типи організацій впровадили ці вимоги. Вони не мають на меті запропонувати єдиний або найкращий спосіб зробити це, а лише демонструють один зі способів, який було застосовано в організації.

ISO 45003:2021³

ISO 45003:2021 містить **настанови щодо керування психосоціальними ризиками в межах системи управління ОЗіБП** на основі стандарту ISO 45001. Він допомагає організаціям запобігати

³ Стаття В. Цопи «Новий стандарт ISO 45003:2021: керування психосоціальними ризиками на роботі», журнал «Охорона праці» № 7/2021, с. 50.

Системне управління

виробничим травмам і захворюванням своїх працівників та інших зацікавлених сторін, а також сприяти добробуту на робочому місці. ISO 45003:2021 застосовується до організацій будь-якого розміру та в усіх секторах для розроблення, впровадження, підтримки та постійного вдосконалення здорових і безпечних робочих місць.

ISO 45004:2024

ISO 45004:2024 містить **настанови щодо встановлення організаціями процесів моніторингу, вимірювання, аналізу та оцінювання, зокрема розроблення відповідних показників для оцінювання результативності й дієвості системи управління ОЗіБП**. Він дає змогу організаціям визначити, чи досягаються заплановані результати, наприклад, постійне поліпшення результативності. Стандарт застосовується до всіх організацій незалежно від їх типу, галузевої приналежності, рівня ризику, розміру або місцезнаходження. Його можна використовувати самостійно або як частину систем управління ОЗіБП, зокрема тих, що ґрунтуються на вимогах ISO 45001:2018 або інших стандартів чи настанов.

ISO/PAS 45005:2020⁴

ISO/PAS 45005:2020 містить **настанови для організацій щодо керування ризиками, пов'язаними з COVID-19, з метою захисту здоров'я, безпеки та благополуччя працівників**. Застосовується до організацій будь-якого розміру та сектору, зокрема тих, які:

- а) продовжували працювати протягом пандемії;
- б) відновлюють або планують відновити роботу після повного або часткового закриття;
- в) повертаються на робочі місця, які були повністю або частково закриті;
- г) є новими і планують розпочати діяльність уперше.

Цей стандарт також містить рекомендації щодо захисту працівників усіх категорій (наприклад, працівників, які працюють в організації, працівників зовнішніх постачальників, підрядників, самозайнятих осіб, працівників державних агентств, працівників похилого віку, працівників з інвалідністю та працівників служб екстреної допомоги) та інших зацікавлених сторін (наприклад, відвідувачів організації, серед них представників громадськості).

ISO/PAS 45005:2020 не призначений для надання рекомендацій щодо впровадження конкретних протоколів контролю інфекцій у клінічних, медичних та інших закладах. Відповідне законодавство та рекомендації для працівників цих закладів або осіб, які виконують пов'язані з ними функції, надають уряд, регуляторні органи та органи охорони здоров'я.

ISO 45006:2023

ISO 45006:2023 містить **настанови для організацій щодо запобігання або контролю за впливом інфекційних збудників в організації та керування ризиками, пов'язаними з інфекційними захворюваннями**, які:

– становлять ризик серйозного погіршення здоров'я або смерті й можуть вплинути на здоров'я, безпеку і добробут працівників та інших зацікавлених сторін;

– становлять менший ризик для здоров'я, але чинять значний вплив на організацію, її працівників та інші зацікавлені сторони.

ISO 45006:2023 застосовується до організацій будь-якого розміру та галузі. Цей стандарт не містить вичерпних рекомендацій для тих підрозділів організації, які впроваджують обов'язкові заходи контролю інфекцій, таких як лікарні та медичні або біологічні лабораторії, оскільки є потенційний ризик зараження інфекційними захворюваннями. Відповідне законодавство та рекомендації щодо конкретних заходів контролю інфекцій для захисту працівників у таких умовах та для роботи з патогенними мікроорганізмами або в їхньому оточенні надають уряд, регуляторні органи та органи охорони здоров'я.

Стандарти ISO, що розробляються та переглядаються

Стандарти ISO «Управління охороною здоров'я та безпекою праці», які на сьогодні розробляються та переглядаються технічним комітетом ISO/TC 283, наведені в табл. 2.

Перегляд ISO/CD 45001

Перегляд стандарту ISO 45001 почався в липні 2024 р. Очікується, що ця робота триватиме приблизно до 2027 р. (буде опубліковано другу редакцію ISO 45001).

ISO/DPAS 45007

Цей стандарт планують опублікувати в грудні 2025 р. Він містить настанови щодо планування та усунення ризиків у сфері ОЗіБП, пов'язаних зі зміною клімату та кліматичними діями. Зокрема ризиків, що виникають у результаті впровадження заходів з адаптації до зміни клімату, з-поміж них зміна способів роботи, робочих процесів та модернізація інфраструктури, і тих, що виникають у результаті впровадження заходів з пом'якшення наслідків зміни клімату та через можливості, пов'язані з усіма цими аспектами адаптації до зміни клімату та пом'якшення наслідків.

ISO/CD 45008

Метою цих запропонованих настанов щодо дистанційної роботи є рекомендації щодо безпечного та здорового середовища під час роботи вдома.

ISO/CD 45009

Проект стандарту ISO/CD 45009 «Вимоги до вищого керівництва щодо управління та лідерства», у якому встановлювались та переглядались вимоги щодо керівників вищої ланки, комітет ISO/TC 283 відхилив. Адаже пропозиції до цих змін можливо внести в розділ 5 «Лідерство і участь працівників» під час перегляду першої редакції ISO 45001. Найбільше нових стандартів було опубліковано впродовж останніх п'яти років (рис. 2).

ISO/DIS 45010

Метою цього стандарту є настанови щодо надання рекомендацій та практичних прикладів того, як роботодавці можуть підтримувати здоров'я працівниць на роботі.

⁴ Навчальний посібник «ISO/PAS 45005:2020 ISO/PAS 45005:2020. Управління охороною здоров'я і безпекою праці. Загальні рекомендації щодо безпечної роботи під час пандемії COVID-19» (неофіційний переклад В. Цопи), додаток до журналу № 6/2021, с. 13.

Стандарти комітету ISO/TC 283, що розробляються чи переглядаються

№ з/п	Стандарт ISO, що розробляється чи переглядається	Назва стандарту ISO	Етап розробки
1	ISO/CD 45001 – переглядається	Occupational health and safety management systems – Requirements with guidance for use	Підготовка комітетом проєкту міжнародного стандарту – друга редакція
		Системи управління охороною здоров'я та безпекою праці. Вимоги та настанови щодо застосування	
2	ISO/DPAS 45007 – розробляється	Occupational health and safety management – Risks arising from climate change and climate change action – Guidance for organizations	Голосування за фінальний проєкт міжнародного стандарту
		Управління охороною здоров'я та безпекою праці. Ризики, пов'язані зі зміною клімату та заходами щодо боротьби зі зміною клімату – Настанова для організацій	
3	ISO/CD 45008 – розробляється	Occupational health and safety management – Guidelines for remote working	Проєкт комітету повернуто робочій групі
		Управління охороною здоров'я та безпекою праці. Настанови щодо дистанційної роботи	
4	ISO/DIS 45010 – розробляється	Occupational health and safety management – Menstruation, menstrual health and menopause in the workplace – Guidance	Голосування за проєкт міжнародного стандарту – 3 місяці
		Управління охороною здоров'я та безпекою праці. Жіноче здоров'я на робочому місці – Настанова	

Довідка

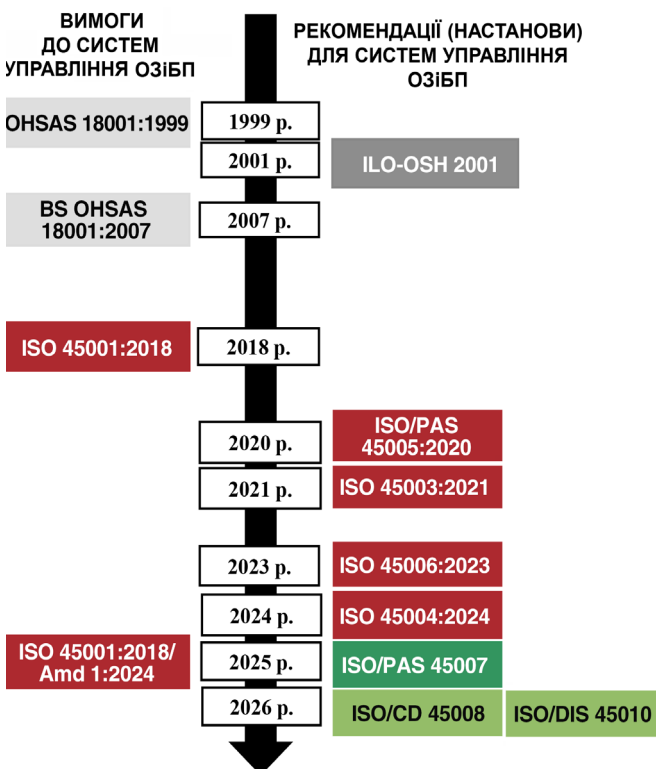
CD – рання версія стандарту, що є проєктом документа, створеного технічним комітетом або робочою групою. CD надсилається членам технічного комітету для отримання коментарів і пропозицій щодо поліпшення тексту. На цьому етапі збирають думки та вносять правки, щоб документ був готовий до наступного етапу.

DIS – Draft International Standard, ISO – це проєкт міжнародного стандарту, який перебуває на стадії розроблення Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) і є наступним кроком у процесі створення стандарту після його CD і перед фінальним проєктом FDIS. На цьому етапі стандарт проходить останню перевірку та отримує коментарі від технічного комітету й зацікавлених сторін перед його остаточним затвердженням і публікацією. Етап DIS важливий для аналізу відгуків та внесення корективів перед публікацією стандарту.

FDIS – Final Draft International Standard, ISO – остаточний варіант CD міжнародного стандарту, який було доопрацьовано й затверджено технічним комітетом. Його розсилають усім членам ISO для голосування впродовж восьми тижнів. Успішне голосування щодо FDIS означає, що документ буде прийнятий та опублікований як остаточний міжнародний стандарт ISO.

DPAS – Draft Proposal for a new standard (Проєкт пропозиції для нового стандарту) або Draft Technical Specification (Проєкт технічної специфікації) (ISO) означає, що документ ще перебуває на стадії розроблення та затвердження, а не є фінальним стандартом.

Усі опубліковані (чинні) стандарти ISO підлягають систематичному перегляду, щоб забезпечити їх актуальність і глобальну релевантність. Зазвичай їх переглядають кожні 5 років після публікації в межах процесу систематичного перегляду, що визначатиме, чи стандарт досі чинний, чи його слід оновити.

Висновки

1. Серію стандартів настанов (рекомендацій) розроблено для базового стандарту ISO 45001:2018, який установлює вимоги до систем управління ОЗіБП. Його доповнює низка допоміжних стандартів, що містять конкретні настанови з таких аспектів, як упровадження системи управління психосоціальними ризиками, COVID-19, інфекційних захворювань та оцінювання дієвості.

2. Стандарти серії ISO 45000 постійно розвиваються, щоб відповідати на сучасні глобальні виклики. Зокрема, у 2024 р. до стандарту ISO 45001:2018 було внесено правку (Amd 1:2024), яка вимагає від організацій визначити, чи є зміна клімату актуальною проблемою для систем управління ОЗіБП.

3. Технічний комітет ISO/TC 283 працює над розробленням нових стандартів, що відображають нові реалії ринку праці та суспільства. Це настанови щодо ризиків, пов'язаних зі зміною клімату (ISO/DPAS 45007), дистанційною роботою (ISO/CD 45008) та здоров'ям жінок на робочому місці (ISO/DIS 45010). Ведеться робота з перегляду базового стандарту ISO 45001.

У наступних статтях на цю тему буде проаналізовано зміст нових стандартів серії ISO 45000, що опубліковані (чинні) в 2023–2024 рр.: ISO 45002:2023, ISO 45004:2024; ISO 45006:2023, та ISO/DPAS 45007 (планують опублікувати в грудні 2025 р.).

Рис. 2. Розвиток стандартів серії ISO 45000